

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Illustrerad Torsdagsmagasin.

N:o 5.) Utkommer hvarje Söndag kl. 7 f. m. Göteborg d. 3 Feb. 1850. Pris för år: 4 1/2, för halft år 2 1/2. Rdr. bko. (IV årgången)

Adam Oehlenschläger,

Danmarks stolthet, fursten i Nordens sångarrike, den förste af Skandiens skaldar, sedan Tegnér's lyra tystnade, afled den 20 Januari, kl. 11 på aftonen, öfver 70 år gammal.

Herrskarstolen står nu tom inom diktens värld i Norden. Ingen af de nu lefvande skalderna skola våga intaga den. Med Oehlenschläger har den sista mäktiga anden förstummats.

Hans odödliga skapelser hafva åt honom upprest en evig stöd i minnets tempel. Men det var icke blott dessa, som gjorde hans namn oförgätligt för oss Svenskar. Oehlenschläger var en af dem, som förde de tre brödrarikernas folk i hvarandras armar efter århundradens hat och fejder; det var han, som öppnade deras ögon och hjertan, så att de igenkände syskonbrödrarna hos hvarandra och för alltid glömde sina tvister; det var han, som gaf lif åt den skandinaviska idén.

Oehlenschläger afled utan plågor och bibehöll intill sista ögonblicket lugn och medvetande. Innan han tillslöt sina ögon i döds-sömmen, tog han ett innerligt farväl af sina närvarande släktlingar och vänner.

Danmark visste att älska och värdera en af sina störste söner. Nationen gjorde allt, för att blomsterströ hans bana samt lägga sin erkänsla och beundran i dagen. Oehlenschläger var också lycklig. Efter ett långt lif, rikt på storartade skapelser, rikt på beundran och ära, rikt på kärlek och vänskap, gick han bort, utan att hafva sett en enda af sina lagrar vissna, utan att för sin del hafva förnummit flyktigheten i människornas tycken eller ålderdomens förslöande inverkan på själskrafterna.

*"Som han at leve — lykkedes kun Faa,
Som han at hædres — blev end Færrer givet,
Som han at sjunge — vil fast Ingen naae,
Som han at døe — kun værdig gjør til Livet."*
(Hand. o. Sjöf.)

Få skaldar hafva så som Adam Oehlenschläger egt en *mission*, i ordets stora betydelse, ett af höga Nornor utstakadt kall, att utöfva ett direkt och långvarigt inflyta de på sitt fäderneslands hela vitterhet. Tegnér har hos oss egt ett nära nog dylikt inflytande, Goethe i Tyskland har icke egt det, hur stor och lysande han än i och för sig sjelf stätt inför sin samtid, Byron har egt det mer ehuru i en rigtning, som icke obetingadt må kallas lycklig för litteraturen.

Då Oehlenschläger trädde upp på den danska parnassen, stodo sakerna på den punkt att "något måste der göras", något eminent och splittrnytt, så vida icke poesien skulle gå omärkligt, men säkert förlorad i Holbergs och Evalds förr så frejdade skalderi. Baggesen, som onekligen var ett snille, men kanske icke fyllest lika stor poet, hade redan

alltför länge odeladt herrskat i den danska vitterheten; han var en utmärkt satirist, men derjemte en elegiker, på hvilken det gamla latinska "observandus, sed non imitandus" synes med mycket skäl kunna tillämpas. Och dock imiterades han af hela världen, detta var olyckan. Det hade blifvit tidens *smak* att enligt Baggesens recept "salta löjet med tårar", och då man icke egde mästarens stora talang, att genom formens gratie försona läsaren med det falska eller platta i innehållet, trodde man sig dock göra nog för att uppfylla skaldkonstens fordringar, då man förlorade sig i känslfullhetens utvattnade mångordighet och hysteriska snyftningar. Ingenting är för sånggudinnan farligare än ett dylikt evigt suckande, det angriper hennes fysik, bleknar hennes kinder och kastar henne omsider i en ohjelpig tvinsjuka. Det behöfdes därför en rask hjälp, ett kraftigt omslag i sakerna, för att rädda henne åt framtiden.

Den man, som skulle utföra detta vigtiga hvärf i den fosterländska diktens intresse, var Adam Oehlenschläger. Af naturen afgjort episk, ehuru han visserligen begynte sin bana som lyrisk poet, stod han redan härigenom i skarp motsats till tidens smak för det elegiska, pjollrande, visemessiga miniatyrpoeteriet. Genom fantasiens frigörande från alla gamla onaturliga band, hvilket han förkunnade och genomförde, gaf han signalen till en alldeles ny romantisk epok inom vitterheten, och lyckades med detsamma efterhand att, för en mera objektiv och naif hållning i dikten öfverhufvud, undantränga hela den rådande sentimentaliteten och såmedelst omsider göra slut på de eviga gråtvisorna. Detta var Oehlenschlägers sändning, och den var icke någon obetydlig, hvarken i företaget sjelf eller till sina verkningar.

Det är icke inom ett så knappt u'rymme, som här är oss gifvet, tillfälle att närmare följa hela utvecklingen af en sådan författares hela bana, som Oehlenschlägers; det vara nog att säga hurusom striden var för honom från början svår, nästan förtviflad, hurusom motståndet växte med hvarje tillkämpad framgång, men hurusom utfallet blef det ärofullaste i den danska litteraturens häfder. Baggesen sjelf var i sanning ingen dverg att följa; Steffens, Heiberg, som sednare tillkommo från en annan sida, voro ej heller afvisade med vanliga vapen, men med sin allvarliga sak gick Oehlenschläger imedertid ständigt allt längre framåt, och det ovanliga snillet lösnades slutligen med den icke mindre ovanliga tillfredsställelsen, att hafva skapat åt sitt fädernesland en snart sagdt ny vitterhet, på hvilken Europa skådar med afundsjuka och i hvilken en lång litterär-historisk framtid skall finna sin förnämsta ära.

Hvad var det som gjorde honom denna seger möjlig, för honom, som länge stod der ensam mot en hel och kompakt, under en längre period befästad tidsrigtning? Först och

främst hans snille, utan tvifvel, men dernäst något annat, som ingalunda här må uteglömmas ur räkningen, nemligen den nationella rigtningen af hans poetiska verksamhet. Oehlenschläger anslog genast från sitt första uppträdande som skald en sträng, hvilken elektriskt genomdarrade hela hans folk; det är härom en yngre dansk poet har sjungit:

"Norden var gravlagt;—Du saae det og Staven strakte derover, da aabned sig Graven, store Gestalter af Mulmet fremtreen."

Dessa stora gestalter hafva varit Oehlenschlägers medhjelpare i den litterära kampen, Hakon Jarl, Palnatoke, Axel, Starkodder, "Nordens Guder" . . .

Och det är noga att bemärka att det gäller här, icke om blotta namnen, men om den lefvande själen deri. Äfven Baggesen hade någongång försökt att låna forntidens kostym och han hade satt en "Holger Danske" på scenen, men Oehlenschläger gaf något mera, han gaf det nordiska innehållet; Baggesen, ofta fransk i sin form, var dock alltid god tysk till sitt inre väsen, Oehlenschläger framträdde som en skald, uppfylld af nordisk anda, det är här han har sin evärdliga betydelse, och härigenom han kanske hufvudsakligast utöfvat det inflytande på sin tids skaldkonst, som han verkligen gjort, och hvilket är långt ifrån att hafva upphört ännu efter snart ett halft århundrade från hans första debuter på skaldkonstens bana.

Adam Gottlob Oehlenschläger

föddes d. 14 Nov. 1779 på Vesterbro utanför Köpenhamn. Hans fader, som härstammade från Slesvig, var slotts-förvaltare på Fredriksborg derjemte organist i Fredriksborgs by. Det är på nämnde slott den store skalden tillbragt sin barndoms dagar, vankande omkring i de höga, tomma gemakerna med hufvudet redan så fullt af komedier och äfventyr; det är i den närbelägna landsbyskolan han erhöi sin försä lärdom af en sjuttio års gumma, som mellan de bokliga undervisningstimmarne äfven meddelade sina elever, Hakon Jarls blifvande sångare med de öfriga, den ädla konsten att —sticka bomullsstrumpor. Det är i den närbelägna Söndermarken,

"bag Valnöds-och Kastanieträets Skygger", Oehlenschläger sednare tänkt sina skönaste skapelser, diktat sina herrligaste verser vid ljudet af näktergalens sång i den vackra Sälländska sommarqvällen.

Adam Oehlenschläger blef icke från början hestämnd för studierna; hans fader sökte först en plats för honom på ett köpmanskontor, derefter fick han någon tid taga till boken, men lade den åter åsido, för att försöka sig såsom elev vid målareakademien. Denna väg utbyttes i sin ordning snart mot skådebanan, men efter några icke alltför lysande debuter på bräderna, beslöt den unge Oehlenschläger återupptaga de bokliga konsterna och det blef denna gång för fullt alvlar. I "Minerva" för 1799 skall finnas hans tidigast

tryckta arbete, en berättelse på vers med titel: "Fanden tog ham". Det var imidlertid först ett par år sednare han gjorde sitt egentliga uppträdande, och dett med det ypperliga stycket öfver "den 2 April 1801", öfver det frejdade och ärofulla slaget på "Kongedybet" utanför Köpenhamn, der Lassen och Willemoes samt så många andra oförskräckta sjöhjeltar lärde engelsmännen aktning för de danska örlogsskeppens breda sidor.

Sin första digtsamling utgaf Oehlenschläger 1803. Deri för kommer bland annat "Sankt-Hans-Aften-Spil", detta lilla förträffliga poetiska skilderi af folklivet, som man skulle vilja tillskrifva en långt mera mognad talang. "Aladdin" daterar sig från 1805. Två år sednare utkom en samling "Nordiske Digte" af hans hand, deribland man finner sorgespelet "Hakon Jarl", i visst afseende säkert hans yppersta nordiska drama. "Palnatoke" följde 1809, "Axel og Valborg" 1810, "Correggio" 1811, och åter en nordisk tragedi "Starkoder" 1812. År 1814 utgaf han det lyriska skådespelet "Röverborgen", samt "Helge", på visst sätt en förebild till Frithiofs saga. Mellan detta år och 1819, då hans stora episka digt "Nordens Guder" äfvensom sorgespelet "Erik og Abel" såg dagsljuset, skref han tragedierna "Hagbart og Signe" och "Jopbrødrerne", lustspelet "Frejas Alter", "Hervara Saga", förutan åtskilligt annat af mindre ryktbarhet. Från 1819 till 1829 märker man sångspelet "Tordenskjold", romanen "Øen i Sydhavet", hjeltedigten "Hrolf Krake" och sorgespelet "Väringarne i Miklagård", "Karl den Store" och "Langbarden". 1830, 31 utkom hans självbiografi, 1833 tragedien "Dronning Margrethe", 1841 "Örvarodds Saga", 1843 sorgespelet "Dina", och ännu i de sista åren har litteraturen mottagit värdefulla saker, "Erik Glipping", "Landet fundet og forsvundet", "Amlæth", af denna sångens veterana, hvars ännu vid nära sjuttio års ålder mörka lockar tyckas fortfarande fordra friska lagerblad för hvarje år.

Hvad här är uppräknadt af Oehlenschlägers arbeten, är på långt när icke allt hvad han skrivit; vi hafva endast nöjt oss med att citera de viktigare sakerna, dem som mer eller mindre utgör aktstyckena till hans karakteristik som sekularisk skald. Både hans tragedier särskildt och hans samlade poetiska verk äro utgifna i populära upplagor; en sådan, den billigaste af alla, pågår i sjelfva detta ögonblick.

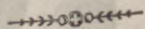
Oehlenschläger har i sju år varit enkling efter Christiane Georgine Elisabeth Meger, en syster till Rahbeks snillrika hustru. Af hans flera barn var en numera afidne dotter gift med den utmärkte skådespelaren Pfister. Af syskon har han blott egt en syster, hvilken var gift med Anders Sandøe Ørsted, den ännu lefvande statsministern, den frejdade fysikers broder.

I likhet med Goethe har Adam Oehlenschläger hugnats med den icke alldeles vanliga lyckans gunst, att blifva lika öfverhopad af de mäktigas nåd, som uppuren af folkets

beundran; liksom han äfven har det gemensamt med den store tysken — hvilken Heine, första gången han såg honom, ett ögonblick ville tilltala på grekiska, som om han haft den homeriske dunderguden framför sig — att med sina inre stora företräden förena det yttre ej heller förkastliga af de skönaste manliga drag och en ädel, man kunde säga, olympisk hållning. Åren hafva förundransvärdt skonat denna vördnadsbjudande gestalt, och man skulle vid en blick af dessa ännu alltid eldiga ögon, vid den väljudande stämman från dessa ännu nugdomliga läppar svårigen föreställa sig, att man har för sig en man, hvars skaldeverk redan väckte nationens uppmärksamhet och bifall i de första åren af detta århundrade.

Sedan längre tid professor vid Köpenhamns universitet, har Oehlenschläger ännu i de sista åren hållit litterär-historiska kurser derstädes. Om somrarna uppehåller han sig, då han icke vistas på resor i utlandet, för det mesta på sitt lilla trefliga och idylliska Tusculum, den så kallade Fasangården inne i Fredriksborgs park. Främlingar från alla kanter bruka här aflägga besök hos den frejdade sångaren, som förgäflves drager sig undan sin ryktbarhet bland lundens täta löfträd och lummiga busklabyrinter, och han eger gerna för hvar och en ett förbindligt småleende och ett behagfullt ord.

Liksom det icke här har varit stället, att lemna någon utförligare exposé af denne märkvärdige mans lif och skrifställarebana, så torde det ej heller vara ens behöfligt att afgifva någon detaljerad karakteristik af hans skaldskap. Den Oehlenschlägerska sångdinnan är icke obekant för någon, som öfverhufvud taget intressera sig för nordisk poesi; den skandinaviska bragurkonsten eger ingenting att med mera stolthet uppvisa. Det är den manliga vikinga- och odalmanna-andan, parad med konstens renaste och ädlaste hyfsning, det är den yfverborna kraften, icke sminkad af modernt koketteri, men mildrad genom Idunas finhyllta smek, det är tankens höghet och språkets kristall, det är det sanna, gripet ur lifvet och häfden, icke bortblandat af det skönas blommor, men skymtande likt oranger fram emellan dem på ett och samma träd. (Skand. Portr. Gall.)

Picquotiane, en ny kulturplanta till ersättning af potäter.

Redan hafva potäterna — *Solanum tuberosum* — hvilka som man vet blifvit införda till Europa år 1545 genom J. Hawkins, och sannolikt först till Irland, och som på grund af en hungersnöd slutligen odlades i stor skala i Tyskland omkring 1771—1772, — utöfvat det viktigaste inflytande på Europas samteliga landthushållningsgrenar och

spela såsom näringsmedel äfven som i hela landthushållningens tecknologi en så viktig role, att man knapt torde vänta att få se denna för oss nästan oombärliga kulturväxt förträngd af en annan planta; och dock börjar under den sednaste tiden en af fransmännen Picquot från Nordamerika införd och i Frankrike af landthushållare använda planta att göra sig gällande och uppträda som surrogat för potäter.

Psoralea esculenta är namnet på denna nya gräsartade växt, hvars införande i ordningen af födande kulturplantor — om än icke är att betrakta som en världshistorisk tilldragelse, såsom införandet af potäterna — dock ganska säkert torde blifva af de mest afgörande inflytanden på agrikulturen och samteliga landthushållningens näringar.

I Frankrike kallar man denna nya kulturplanta *Picquotiane*, och bland föremålen för landthushållningen funnos på industrietställningen i Paris detta år (1849) flera representanter af plantan sjelf, äfven som knölar, ja till ock med bröd, bakadt, af de sednares mjöl, hvars visserligen litet indtagande utseende icke syntes berättigadt att rekommendera mjölet af dessa knölar till brödbakning.

Psoralea esculenta är en gräsartad växt, hvilken uppnår en höjd af omkring en fot; vid den del af stängeln, som är under jorden, befinna sig en eller två bruna knölar af 1—3 tums längd och 1 tums tjocklek. Dessa knölars rikhaltighet på stärkelsemjöl, hvilket hos de färska utgör öfverhufvud 33,50 procent, torde närmast göra potätan rangen stridig, i det rikhaltigheten af stärkelsemjöl hos den sednare, enligt kemisternas nogaste undersökningar, utgör i minimum 11,16 och i maximum 23,21. Knölarna af *psoralea esculenta* bestå, likasom potätans rotknölar, af en sammanhopning af celler och har den egenskap gemensam med frukterna, att dess slägte kan fortplantas medelst frön. Om dessa frön, likasom potätans — hvilken just derigenom är skadlig att njuta under frösättningstiden — innehåller solanin, starkt plantgift, som njutet i betydlig mängd förorsakar lamhet i synnerhet hos boskap, eller något annat skadligt ämne är ännu icke utrönt. Ett annat företräde, som knölarna af *psoralea esculenta* besitta, består i dess ringa vattenhaltighet, som hos potäter varierar mellan 68,94—76,80, och derföre låter densamma alltid stå långt tillbaka såsom näringsmedel för de på fasta substanser långt rikare ceralierna.

Om nu *Psoralea esculenta* har samma utomordentliga acclimationsförmåga som potätan — potäter odlas för närvarande under alla breddgrader från Kap till Lappland — så torde det för dess hastiga spridande icke vara några väsentliga hinder i vägen, i synnerhet om potätan genom dess förhärjande sjukdom efter hand urartar

Piquotiane — *Psoralea esculenta*

Detta potätans urartande uppmanar människan att med all kraft söka ett ersättningsmedel, alldenstund hon ej förmår att medelst kulturens inflytande göra samma sjukdom motstånd utan nödgas afstå från det vånäktiga försöket att öfvervinna densamma. Huru ett lands fysiska beskaffenhet förändras kan man se om man påminner sig det olyckliga Irland, som ännu för få århundraden tillbaka gläde

sig åt en icke obetydlig spannsodling, hvilken nu alldeles upphört, och måste inskränka sig till en torftig, i de flesta åren felslagen bjuggodling. Det är samma förhållande som med klöfverodlingen i Tyskland, hvilken har dragit sig från Grekenland till Italien, derifrån till Sydtysskland och börjar redan nu att flykta derifrån för de ständigt tilltagande torra somrarna och inskränka sig till den fuktiga norden.

Ett paradisfikon och ett dylikt, som är genomskuret.

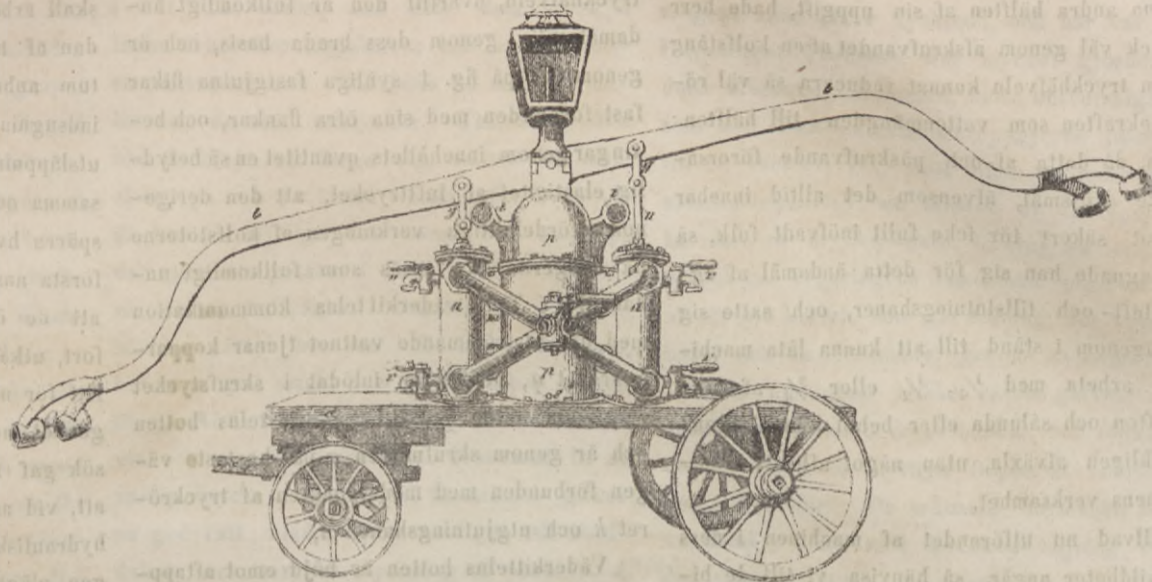
Paradisfikonet blomsterknopp.

Frukfstädet af paradisfikonet.

Jaucks dubbeltverkande vattentillbringare.

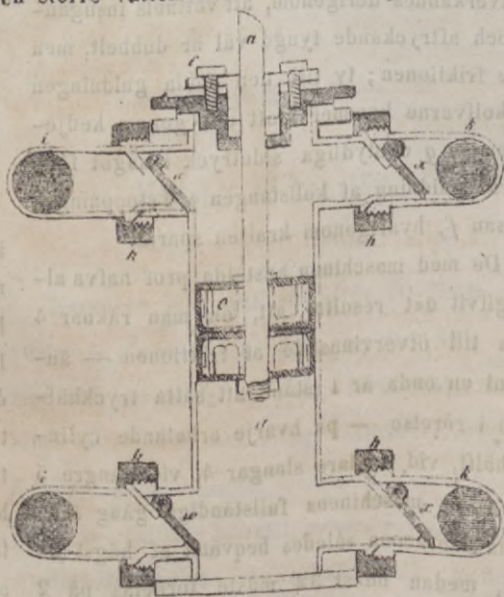
Liksom det i allting är menniskoandens arfslott, att från det ofullkomliga alltid stiga till det mer och mer fullkomliga, så har man ock i afseende på medlet att släcka eld, måst anskaffa sig åtskilliga maskiner, gradvis stigande från det enkla vattenkärlet och handsprutan till den, tills vidare, uppfunna jättelika ångsprutan, hvilken utgjuter vattenströmmar öfver de högsta byggnader. Vi tala nu i första rummet endast om maskiner, hvilkas bestämelse det är att släcka eld medelst bibringande af det äldsta och allmännast spridda afkylnings-

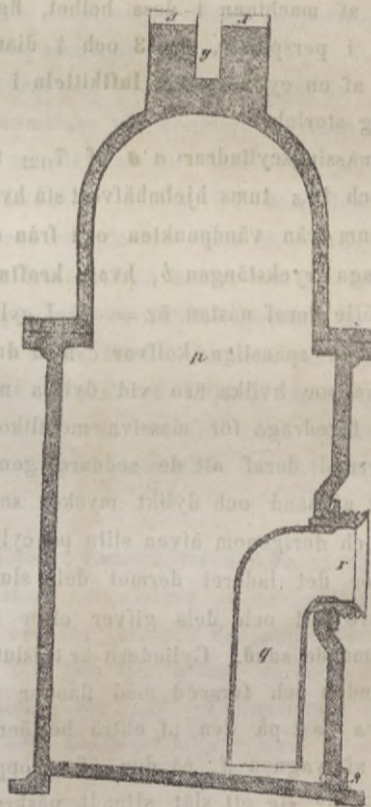
Jaucks dubbelverkande vattentillbringare: en face.

med färre medel vinna ett proportionsvis större ändamål, att sammanställa det Lände på ett nytt, verksamare sätt, eller förbättra det genom förenkling. Dylåka uppfinningar eller förbättringar äro så mycket mera förtjenta af erkänsamhet, ju mera de äro beräknade för vanliga, öfverallt inträffande förhållanden, och ju nogare de äro afpassade för desamma. Men då nämnde egenskaper, då enkelhet, varaktighet, verkningskraft, äro förbundna med en maschins elegans i utförandet, tyckes densamma vara förtjent af att komma till publikens kunskap, och så är äfven fallet med den å denna sidan afbildade dubbeltverkande vattentillbringaren.

Afsigten med denna maschin, hvilken under loppet af förra året byggdes af sprutfabrikanten G. A. Jauck för staden Leipzig, är, änskönt den äfven kan begagnas som egentlig brandspruta, dock hufvudsakligen den, att tillföra de, vid en eldsvåda placerade sprutor en större vattenmassa från ett aflägsnare håll.

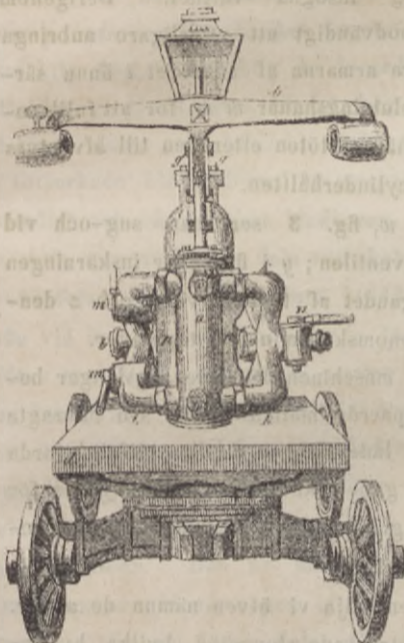
Genomskärningen af en cylinders yta.

Genomskärningen af en väderkittel.

Vid byggandet af denna vattentillbringare var den dubbla uppgiften fastställd: först, att anskaffa en maschin som genom nyttan af sin verkan kunde betydligt öfverträffa de redan i Leipzig befundliga vattentillbringare, men för det andra äfven ästadkomma, att machinen icke i brist af tillräckligt manskap eller vid mindre vattenförråd skulle alldeles eller till en del sättas i overksamhet.

För att ernå den första afsigten, använde Herr Jauck två dubbeltverkande cylindrar af 7,25 Leipziger tums borrhning och 11,5 tams hjelmhäfvert, och

Jaucks dubbelverkande vattentillbringare: profil.

och släckningsmedlet, vattnet, under det de mångfaldiga släckningspulver, hvilka nyligen blifvit rekommenderade, för att qväfva elden medelst utdragandet af det till förbränning nödiga syrgaset, äro användbara endast i tillslutna rum. Men då det gradvisa förbättrandet af släckningsmaskiner ännu icke genom uppfinningen af ångsprutan kan betraktas som afslutadt, så vida ej den menliga uppfinningsanden skall bestridas möjligheten af att framkomma med ännu bättre medel till samma ändamål — så blifver ännu alltid mångt fält quar inom samma område för uppfinningar, hvilka

vann derigenom för hvarje upp- och nedgående af tryckhäfveln en vattenmassa af 1832 kubiktum = 1,06 kubikfot. För att vinna andra hälften af sin uppgift, hade herr Jauck väl genom afskrufvandets af en kolfstång från tryckhäfveln kunnat reducera så väl rörelsekraften som vattenmängden till hälften: men, då detta af- och påskrufvande förorsakade dröjsmål, äfvensom det alltid innebar något säkert för icke fullt inöfvadt folk, så begagnade han sig för detta ändamål af egna luft- och tillslutningshaner, och satte sig derigenom i stånd till att kunna låta maskinen arbeta med $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ af hela kraften och sålunda efter behof kunna ögonblickligen afväxla, utan något afbrott i maskinens verksamhet.

Hvad nu utförandet af maskinen i dess enskildheter angår, så hänvisa vi till de bifogade afbildningarna, af hvilka fig. 1 är utseendet af maskinen i dess helhet, fig. 2 framsidan i perspectiv, fig. 3 och 4 diameterplanen af en cylinder och luftkitteln i $\frac{1}{10}$ af naturlig storlek.

Två mässingcylindrar *a a* af 7,125 tum i dagen och 11,5 tums hjälmhäfvert stå hvardera 17 tum från vändpunkten och från den 19 fot långa tryckstången *b*, hvars kraftmoment tillfölje deraf nästan är = 7. I cylindern röra sig spänstiga kolfvar *c* med dubbla läderkappor hvilka äro vid dylika maskiner att föredraga för massiva metallkolfvar, på grund deraf att de sednare genom insugandet af sand och dylikt mycket snart angripas och derigenom äfven slita på cylindern, under det läderet dermot dels slutar noggrannare till och dels gifver efter för mellankommande sand. Cylindern är tillsluten i nedra ändan och försedd med flankor till att skrufva fast på den af ekträ bestående öfre ytan af vagnen *d*; på den öfre, öppna ändan befinner sig ett slät slipadt, påskrufvadt läck *e* med stoppningsbössan *f*. Kolfstångens *u u* parallelism erhålles genom de dubbla kedjeleden *g g*.

Hvarje cylinder har på öfre och nedre ändan två gent emot hvarandra stående rörstycken af 4 tums vidd, vid hvilka de korsformiga messingrören *i i*, *k k* äro fästade medlest kägelformigt tätslutande planer och deröfver skrufvade "muffe" *h h*, från hvilka maskinens sugningssida *i i* har midtpå den allmänna sugöppningen *l*, och på sina fyra armar tillslutnings-hanerna *m m*, medan korsröret på trycksidan *k k* innehåller i sin medelpunkt på ena sidan utgjutningshanen *n* och på andra skruf-"muffen" *o* till förbindelse med väderkitteln *p*.

Väderkitteln *p* är af starkt gjutjern och står i maskinens medpunkt. Den tjenar tillika som stödj- och drejningspunkt för tryckhäfveln, hvartill den är fullkomligt ändamålsenlig genom dess breda basis, och är genom två på fig. 1 synliga fastgjutna flikar fast förbunden med sina öfra flankor, och betingar genom innehållets kvantitet en så betydlig elasticitet af lufttrycket, att den derigenom ofördelaktiga verkningen af kolfstötarna på slangerna kan anses som fullkomligt undanröjd. Till väderkitteln kommunikation med det utströmmande vattnet tjenar kopparknäröret *q*, hvilket är inlödadt i skrufstycket *r*, räcker nätan ned till väderkitteln botten och är genom skrufmuffen *o* på kortaste vägen förbunden med medelpunkten af tryckröret *k* och utgjutningshanen *n*,

Väderkitteln botten är böjd emot aftappningsskrufven *s*, och öfverdelen bär klaffdynorna *t t*.

Genom denna de enskilda maskindelars anordnande ernås: 1) en stor fasthet i det hela, utan att man nödgas begagna särskilda stöd, i det cylindrarna och väderkitteln öfverallt äro orubbeligen och fast förbundna med hvarandra; 2) den lika stora väglängd, som vattnet har att genomlöpa från och till hvar och en cylinders öfver- och underdel, följaktligen alltid lika friktion, och derjemte en likformig rörelse af maskinen; 3) lättare tillgång till ventilerna, i det man blott behöver lossa på skrufmuffen till ett korsrör, för att lyfta detsamma och öfverse alla ventilerna, hvilket i synnerhet är af stor vigt vid brandtillfällen; 4) unavikandet af oftare förekommande reparationer, då samteliga förbindelserna — med undantag af väderkitteln tvänne hälfter — äro utan kitt och läderremсор gjorda vatten- och lufttäta, endast genom sammansvissning.

Maschinens gång åtskiljer sig från en enkeltverkandes derigenom, att vattnets insugande och aftryckande tyngd väl är dubbelt, men icke friktionen; ty till den enkla gnidningen af kolfvarne kommer blott den genom kedjeleden *g g* obetydliga sidotryck i något förstärkt gnidning af kolistangen *u* i stoppningsbössan *f*, hvarigenom kraften sparas.

De med maskinen anställda prof hafva alla gifvit det resultat, att, om man räknar 4 man till öfvervinnande af friktionen — änskönt en enda är i stånd att sätta tryckhäfveln i rörelse — på hvarje arbetande cylinderhälft, vid kortare slangar 4, vid längre 5 man; vid maskinens fullständiga gång serveras densamma således bekvämt af högst 24 man, medan minst 32 måste fördelas på 2

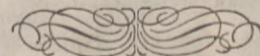
enkeltverkande maskiner.

För sådant fall, att antingen af brist på manskap eller af någon annan orsak det icke skall arbetas med hela verket, äro mot ändan af hvarje cylinderluftkaner *v v* af 1,5 tum anbragta mellan ventilerna, hvilka vid insugning af luft sugventilen, och genom utsläppning deraf tryckventilen göras overksamma och derföre tillåta att efter behag afspärra hvarje enskild cylinderhälft. Vid de första anställda profven visade det sig dock att de öppna luftkanerna, när det pumpas fort, utkastade en betydlig kvantitet vatten. Ett för närmare undersökning af denna olägenhet med öppna cylinderläck anställt försök gaf följande anmärkningsvärda resultat, att, vid maskinens raskare gång, liksom den hydrauliska murväckan i tröghetsmomenten plögade ögonblickligen utstöta de uppsugna och i sitt lopp genom kolfvens omdrejning insugna vattnet. Derigenom blef det nödvändigt att ytterligare anbringa på de fyra armarna af sugröret *i* ännu särskilda tillslutningshanar *m m*, för att fullkomligen upphäfva stöten efter den till äfventyrs spärrade cylinderhälften.

Vid *w w*, fig. 3 ser man sug- och vid *x x* tryckventilen; *y* i fig. 4 är inskärningen till upptagandet af tryckhäfveln, och *z* densammes genomskurna undre tapplager.

De till maskinen hörande sugslangar bestå af kopparrör mellan hvilka äro anbragta stycken af läderslangar, hvilka blifvit gjorda vattentäta genom kautschuk och skyddas för sammandragning medelst inflätade kopparringar.

Slutligen vilja vi äfven nämna de af Hr. Jauck konstruerade slongstöd, hvilka, hvilande på tre ben, erbjude en säker stödjepunkt för slangarna under transporterandet på gator.

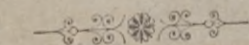

Banuner eller Paradisfikon.

Näst skogens drottning, den stolta palmen är det i synnerhet Bananen, som i tropikens, nejder anses för paradiset äpleträd, ja, det hartill och med icke fattats lärde, som velat göra Bananens fruktklasep till den jättedrufva, som två man måste bära, då Israeliterna hemtade henne ur Eskals dal. Den ofta 15 fot höga, vid roten 7 fot i omkrets hållande bananstammen, består nästan uteslutande af öfver hvarandra liggande bladslidor, af hvilka de yttersta ofta småningom förlora

sin kolossala bladyta, så att blott de innersta och öfversta bibehålla sig och derigenom bilda vid stammens spets en palmartig krona af stora, ofta 10 fot långa och intill 3 fot breda blad. Ur deras medelpunkt framträder blomfäsktet, som är omgifvet af blomstergrupper i två rader, hvilka betäcka en färgad blomslida — på den bifogade afbildningen äro två sådana blomskidor tillbakaslagna, så man ser blommorna —. Af blommorna frambringa dock blott de understa verkliga frukter, ty hos de öfre är pistillen oduglig. Blommorna hafva 5 blomkronblad och innehålla en pistill och 6 ståndare, hvaraf dock icke alla äro fruktgifvande. Frukten slutligen är saftig, långaktig, tre- eller sexsidig, och innehåller många ringformiga frön, men som för det mesta misslyckas hos de kultiverade plantorna. Den bekantaste sorten, som äfven förekommer i många genom kultur framkomne varieteter, är det allmänna paradiskonet — *Musa paradisiaca* Lin, hvilket frambringer en ruudaktig, fast, vattenaktig knöl med tjocka rottråder, en tjock, slät, 15 fot hög och en fot tjock stam, som beklädd med resten af de förtorkade bladskidorna är mycket saftig invändigt och bär en skön bladkrona. Bladen äro dels upprättstående, dels tillbakaböjda, af 6—12 fots längd, $1\frac{1}{2}$ —2 fots bredd, afrundade vid ändan, med framstående taggar, i midten med starkt markerade nerver längs efter, hvarifrån otaliga parallela finare ådror löpa längs med kanten. Bladets yta är tunn, ljus grön och alldeles slät, men bladstjelen är refflig och ofta armstjock, stående på bladskidan. Den ur midten af bladen framkommande blomknoppen blifver 3—4 fot lång och bär på undra delen 12—16 rader blommor, hvaraf hvar och en består af 12—20 stycken, och är betäckt af en konkav, nästan spetsig, vacker violett och sednare af fallande blomskida. Sjelfva blommorna äro hvitgula, i spetsen rödaktiga. Men den purpurblåa spetsen af fästet består af många ofullkomliga blommor och och faller sednare af. Fruktarna slutligen äro $\frac{1}{2}$ —1 fot långa, $1\frac{1}{2}$ —3 tum tjocka, hafva i form likhet med gurkor, äro böjda och hafva gul färg. Den här beskrifna arten är den som mest odlas och begagnas. På ön Kuba, äfven som på de flesta Vestindiska öarna, användes denna frukt i stället för bröd af slafvarna och det fattigare folket, som icke kunna förskaffa sig majsbröd. På de större och bättre plantager erhåller hvarje slaf dagligen 6—8 goda, fullväxta, icke alldeles mogna frukter, som han efter eget val kan tillreda åt sig. Denna srt njutes mindre i rätt tillstånd, men man

äter dem kokade i soker eller sirap; halfmogna deremot plattar man frukten, efter att skalet är aftaget, och bakar eller steker den i fett eller smör; man skär dem äfven i tunna tvär- eller längskifvor och bereder dessa på samma sätt. Tillredda på sednare sättet äro de mest omtyckta. Fullväxte, eller när de börja att färga sig, rostas de med skalet på och användes i stället för bröd; ty då äro de mjöliga och torra och likna på det närmaste potäter i smak. Alldeles omogna, endast halfväxta, användes de i soppor, likasom rötter hos oss. De blifva då fasta, hafva en god smak, men gifva soppan en grå färg. Af frukten bereder man äfven en sort vin och en enkel kokning af densamma är en vanlig dryck. Spetsen af blomfästet gifver en god rätt; bladen tjena vanligen till borddukar, servetter, till inpackning af varor o. d. och af stammens fibrer gor man en sort garn. Frukten, roten och stammens salt äro användbara i medicinen. En annan sort, kallad Camburi — *Musa sapientum*, odlas äfven mycket ofta. Den åtskiljer sig genom den purpurroda stripiga och fläckiga stammen, genom de vid basen olika hjertformiga bladen och långaktiga, afstumpade blomskidorna, hvaraf de undre äro utantill violetta, inantill gröna och endast de öfre helt och hållet violetta. Fruktarna äro också kortare, elliptiska, mindre böjda, mjukare, sötare och mera välluktande, och njutas derföre för det mesta fullmogna och råa, gälla för Indianerna i Amerika som ätskningsfrukt, men kunna icke användas i form af bröd. Många andra finna mer eller mindre samma användande som de nämnde. Att för öfrigt denna planta också hörer till de härligaste prydnader för våra drilhus, torde kanske vara mindre bekant, äfvensom, att Judarna vid sin löfhydd defest dermed pryda sina löfhyddor.

Mönster af konstlit.

(Forts. fr. N: 4.)

Napoleon, som traktade efter att fånga en värld på sin metkrok, insåg mycket väl, att man för att bilda ett folk, först måste utbildta dess konst, och enligt Horats: *Didicisse fideliter artes, emollit mores, nec sinit esse feros*, — bildade han sitt, genom revolutionens rysligheter nästan omenskliga folk, medels

höjandet af konsten. Denons, Davids och andras förtjenster äro här oberäkneliga. Mycket snart spridde sig äfven denna konstbildningens anda öfver Tyskland, och här var det i synnerhet Preussen, der mycket gjordes i detta afseende. Schinkel, detta universalgeni, som med lika skicklighet uppgjorde planen, till en theater, ett slott eller ett museum, som modellen till en länstol, en altarpeslake eller en drycksbägare, företog på uppdrag af och på regeringens bekostnad utgifvandet af ett pra ktverk, som gaf ledning för konstnärer och handverkare, genom ovanligt väl utförda teckningar, hvilka såsom gåfvor och modeller kommo i deras händer, och oberäkneliga hafva de nyttiga följderna varit af dessa modeller. De sednaste årtionden hafva, hand i hand med konstens höjning och den stegrade lyxen, frambragt en flod af sådana mönsterverk, och i den nyare tiden har det icke varit någon bland de franska konstnärerna, som haft mera anspråk på och bättre motsvarat en förfinad smak än Jullien, porslänmmälare vid kongliga fabriken i Sévres. Hans mönsterblad för konst och industri äro en outtömlig grufva för den dekorerande konsten, men de äro dyra och sällsynta. Vi hafva derföre från honom och ur de skatter som på industri-utställningarna i de sednare åren i Paris, Berlin, London och Wien förefunnits, hämtat en följd af mönster, hvilka framställa en smakfull och ändamålsenlig prydnad på lyxartiklar för det dagliga behofvet.

I förra numret meddelade vi våra läsare två stora kandelabrer af broäs eller gjutjern, den ena för ljus- och den andra för gaslägor. Den för ljus kan äfven, då foten är massiv, användas för gas. Platmenagen för ättika och olja utföres i silfver med kristallflaskor, under det dryckeskärl kunna förfärdigas af bränd lera eller den bekanta massan af Chausseebraum.

I detta nummer meddela vi en stor grupp, som företrädesvis egnar sig för utförande i silfver, en girandol, en ljusstake, en lampa, en themaschin, en punschbål, en tvättkanna med fat, en smyckbärare, ett fruktfat och en bordklocka af silfver. Den stora sköljkannan ofvanför är af silfver, medan de två vaserna egna sig lika mycket för utförande i brons och jern som i bränd lera

Vas af brons, jern eller bränd lera.

Vas i lerform.

Prof af Slavonisk glasfabrikation.

Sköljkanna af silfver.

Girandol, ljusstaka, lampa, themaschin, punschbål, tvättkanna med fat, smyckbärare, fruktfat, bordklocka af silfver.